

A BŰN ÉS A NŐ

KISSNÉ NOVÁK ÉVA

ABŰNRŐL SZÓLÓ FILOZÓFIAI meditációk sora rendszerint az okok kutatásával kezdődik. „De hogy miben is áll és honnan ered a bűn, vagy hogy miért van a szenvedés, azon az európai emberiség korántsem akkor kezdett el töprengeni, amikor a *malum metaphysicum* eszméjét a filozófia először megalkotta. A kezdet szava nem a *logosz*, hanem a *mítosz*. De nem is egy, hanem két kezdet van: az említett kérdésekre az ószövetségi zsidóság és az archaikus görögség más-más történetekkel felel.”¹ Vegyük szemügyre a keresztény gondolkodás alapjait jelentő bibliai történetet! „mondá s kígyó az asszonynak: Bizony nem haltok meg; Hanem tudja az Isten, hogy amely napon ejéndetek abból, megnyilatkoznak a ti szemeitek, és olyanok lesztek, mint az Isten: jónak és gonosznak tudói. És látá az asszony, hogy a jó a fa eledelre s hogy kedves a szemnek, és kívánatos az a fa a bölcsességért: szakasztá azért annak gyümölcséből, és evék, és ada vele lévő férjének is, és az is evék.”²

A nagyon tömör megfogalmazásból kitűnik, hogy a kígyó biztatására Éva volt, aki megszegte az isteni parancsolatot. De a bűnben mind a hárman vétkesek, a kígyó, mint felbújtó, Éva, mint az elkövető és Ádám, aki ugyan ott van vele, de nem próbálja megakadályozni a normaszegést, sőt maga is elfogadja az asszony által kínált gyümölcsöt. Így a büntetés mindhármukat sújtja, s ezúttal ne meditáljunk azon, hogy egyformán súlyosak-e a kiszabott szankciók. Magára a tette figyelve kérdések sora vetődik fel.

Vajon miért az asszonyt szólítja meg a kígyó? Őt véli bátrabbnak, kíváncsibbnak vagy a szabály megszegésére alkalmasabbnak? Miként kell azt értelmeznünk, hogy az asszony látta, hogy a fa gyümölcse jó az eledelre illetve, hogy kívánatos a bölcsességért? Éva bátorságát vagy mohóságát mutatja, hogy előbb maga evett a gyümölcsből s aztán adott Ádámnak? S végül ki követi el a súlyosabb bűnt: Éva, aki tettelesen elsőként sérti meg a szabályt, vagy Ádám, aki éppúgy ismeri azt, de nem tiltakozik, hanem hallgat a felesége szavára?

Vegyük sorra a kérdéseket!

A kígyó, aki „ravaszabb vala minden mezei vadnál”³ vélhetőleg jól ismeri már a Paradicsomban élő emberpárt, hiszen Isten szándékain is átlát.

¹ Tengelyi: *A bűn mint sorseseemény*. Bp., Atlantisz, 1992. 15. o.

² Mózes I. könyve 3. rész 4. 5. 6. vers

³ Im. 1. vers

Pontosan tudja, hogy a fa gyümölcse nem halált rejt, hanem a tudás édeskeserű titkát. Sőt János evangéliumának értelmezése szerint a kígyó maga az ördög, aki természetesen könnyedén le tudja győzni Éva jóra való szándékát. Bornemissza Péter Az ördögi kísértetekről szóló szenvedélyes írásában így kommentálja a történeteket: „...Isten izgato ördögöket ereszt reá. Az kedig olly hatalmas, olly okos, álnoc, rauasz hogy senkinek nincs annyi nagy ereje, esze bölczesege, iamborsaga, tiztessege, kibe szaz ezer keppen meg nem tudna czauargatni. Erről pelda amaz igen draga eszes es szent ember Adam es Eua, kit Paradiczomban mibe eyte, imé iay szoual kialtya mind az egez világ.”⁴

Mint látható Bornemissza őszintén mentegeti az első emberpárt, s az elkövetett bűnt egyértelműen az ördög ravaszságának a számlájára írja. Ha egyetértünk Bornemiszával mi is úgy látjuk, hogy az emberpár védtelen a kígyó démoni erejével szemben. Erre utal az a tény, hogy Ádám nem vesz részt a disputában, nem tiltakozik, és meg sem próbálja Évát a szabály megszegéséről lebeszélni. Ellenkezőleg. Maga is eszik a tiltott fa gyümölcséből.

Az ördög vélhetőleg nagyon jól ismeri az Paradicsomban lakozó emberpárt, hiszen átlát az Isten szándékain is. Tudja, hogy a tiltott gyümölcs nem a halált, hanem a tudás édes-keserű titkát rejti, mint mondja olyanok leszteek, mint az Isten, jónak és rossznak tudói. Ebben a pillanatban Éva tulajdonképpen nem bűnös, hiszen csak hasonlónak kíván válni teremtőjéhez. A valódi probléma éppen az, hogy miért bűn olyannak válni, mint aki teremtett bennünket. Miért baj, ha az ember tudja maga is, hogy mi a jó és mi a rossz?! Egyáltalán bűnnek tekinthető-e a tudás? Ez a kérdés tovább vezet minket egészen addig, hogy a tudás áldás vagy átok?

Az első kérdésben benne van annak tételezése, hogy a teremtő más lényegű, mint a teremtett, ami explicit módon is kimondatik a Bibliában. Hiszen tudjuk, hogy Isten Ádámot a föld porából formálta, és lelket lehelt belé,⁵ tehát az ember csak a lelkét tekintve lehet hasonlatos az Istenhez. Ily módon Éva bűne valamiféle nagyra vágyás, önhittség párosulva a hiszékenységgel és tudatlansággal, hiszen csak tudatlan fejjel hihette el, hogy hasonlónak válhat teremtőjéhez. A kérdést ezek után viszont úgy kell feltennünk, hogy büntethető-e a tudatlan, aki tudásra vágyik, miközben nem is tudja, hogy mi az. Ez hasonló szituáció, mint amiről Kierkegaard beszél a szorongás fogalma kapcsán.⁶ Éva éppúgy nem tudja, hogy mi a jó és mi a rossz, miként Ádám sem tudja, hogy mi a halál. Az tehát, hogy vágyik a tudásra nem tekinthető bűnnek.

⁴ Bornemissza Péter: *Az ördögy kisirtetekről avagy a röttenetes utalatossagarol ez meg ferteztetet vilagnac.* Bp., Akadémiai. 1955.

⁵ Mózes könyve 2. rész 7. vers

⁶ Vö: Kierkegaard: *A szorongás fogalma.* Bp., Göncöl. 1993.

Sajátos jelenség figyelhető meg már ezekben a korai szövegekben, s ez mondhatnám napjainkig végig kíséri kultúránkat. A tudás kizárólagos letéteményeseinek a férfiakat tekintik, azaz a férfiak magukat tartják erre alkalmasnak. A patriarchátus kialakulása óta a tudás birtokosai a férfiak. Elegendő ehhez végig nézni a Biblia könyveit. Az Ószövetség 39 könyvéből mindössze 2 könyv (Eszter és Ruth könyve) szól asszonyokról, amelyet természetesen férfiak írtak, hiszen pl. Eszter erényei közül is a legfontosabb az engedelmesség nevelőapjának és férjének. Az Újszövetségből pedig szinte hiányoznak a nők. Emlékeztetőül: Erzsébeten és Szűz Márián kívül mindössze néhány női szereplő marad: Bűnbánó Magdolna (a jelző nem véletlen!), a házasságtörő asszony, akit Jézus megment a megkövezéstől, Veronika, valamint a Golgota hegyén „a távolról szemlélődő asszonyok”: Mária Magdaléna, Mária a Jakab és Józsué anyja, a Zebedeus fiainak anyja és (Márk szerint) Salomé. A temetési szertartás előkészületeit megtenni érkeznek az asszonyok a sziklásírhoz, s ők fedezik fel a csodát. Az asszonyok dolga viszont csak a hírek tovább adása ⁷, a tanítás már a férfiak kizárólagos feladata.

A bibliai szövegekből kiolvashatóan a nő egyik jellemző tulajdonsága a kíváncsiság. Ez a felfogás nem csupán a Bibliára jellemző. Ez a jelző tapadt hozzá Pandorához is a görög mitológiában, s ily módon az ő vétké lesz, hogy a bajok rászabadulnak az emberekre. Ez a kép nem változik az évszázadok folyamán annak ellenére, hogy Arisztotelész szerint is a tudomány legfőbb hajtóereje a kíváncsiság. A hatás azonban más attól függően, hogy kit motivál a kíváncsiság. Ha a férfit, akkor annak eredménye, tudás, sőt tudomány. Ha a nőt, akkor a következmény valami baj. Ily módon Éva egyik bűne a kíváncsiság, a tudásvágy, mert feltehetőleg jogos a feltételezés, hogy a tudás birtokában kevésbé lenne engedelmes alattvalója az ő urának, pedig a büntetés egyik része éppen az, hogy „epekedel a te férjed után, ő pedig uralkodik te rajtad”.⁸ A férfi nő viszonya ezzel a mondattal hosszú évszázadokra eldöntetett! A nőnek annyi tudás is elegendő, hogy alárendelt helyzetét tudomásul vegye, azaz hogy engedelmes társa és alattvalója legyen a férfinak. Ezt Arisztotelész is így látja: a családon belüli alá-fölérendeltségi viszonyok pontosan modellezik a társadalom szerkezetét. Ez a modell érvényes volt egészen a 19. századig. A feminista mozgalmakban öltött testet először az a gondolat, hogy a nő egyenrangú fél, akit éppolyan jogok illetnek meg, mint a férfit. Ez ellen a gondolat ellen nemcsak a mindennapok embere tiltakozott, és gyakorlatban ezzel ellentétesen is cselekedett, hanem a férfiak mellett még a nők jelentékeny része is, de nagy erudícióval érvelt

⁷ „És menjetek gyorsan és mondjátok meg az ő tanítványainak, hogy feltámadott a halálból.” Máté 28. rész 7. vers

⁸ Mózes I. könyve 3. rész 16. vers

ellene a tudomány, sőt a maskulin jellegű politika is. Már a gondolat maga is bűnnek számított a patriarchális szemlélet nézőpontjából, s tanulságos módon állították „csatarendbe” a teológia és a tudomány minden (félre) értelmezhető megállapítását.

De térjünk vissza Évához. A bűn másik fontos eleme, hogy Éva Ádámnak is ad a tiltott gyümölcsből, azaz rosszra csábítja a passzív férfit. A másik kárhoztatott, bűnös tulajdonsága a nőnek tehát a csábítóerő, s az a képesség, ahogyan ezt használni tudja. Ez a vonás egyszerre lesz érdem és vétek, hiszen a férfit éppen ez a csábító vonzza, ezért választja azt a nőt, akinek bájos arca, izgató pillantása és izgalmas domborulatokat sejtető vagy láttató teste sok gyönyörűséget ígér. Ennek a csábításnak nem lehet ellenállni, de milyen egyszerű, hogy az ily módon elkövetett bűnt át lehet hárítani a nő ördögi vonzerejére, csábos külsejére, amely maga is csak az ördög műve lehet. Így próbálja a középkor kezdetén a férfi egyszerre élvezni a bűn gyönyörét és a büntelenség örömét.

Pedig a csábítás trükkjét a férfiak is megtanulják. Nem csupán férfias viselkedésükkel, vitézségükkel, erejükkel igyekeznek elismerést kivívni a mindennapi élet különböző területein, de külső megjelenésüket is mind szebbé, kívánatosabbá igyekeznek tenni. Még a páncéllöltözést is ad alkalmat az egyéniség megmutatására. A különféle díszes viseletek viszont már nem csak arra szolgálnak, hogy a viselőjük társadalmi pozícióját jelezzék, hanem arra is, hogy hangsúlyozzák a daliás termetet, a vonzó arcot. Ennek bizonyítására elegendő végigsétálni egy képtárban, amely portrékat is tartalmaz: legalább annyi elegáns és kellemes külsejű urat ábrázoltak a kor festői, mint ahány szépséges és felékszerezett dámát.

A verbális csábítás módját pedig egyértelműen a férfiak ismerték. Részből mert a kor koreográfiája szerint a nőnek tartózkodónak és szemérmesnek illett lenni, s a férfi alakította a hódító szerepét. Részből pedig azért, mert a férfiak voltak a műveltebbek, olykor olvasottabbak, többet láttak a világból. A csábító és az elcsábított szerepe tehát megváltozik, de a bűn megítélése nem. Még mindig úgy gondolja a patriarchális szemlélet, hogy ha a nő elbukik, azaz nem tud ellenállni a csábításnak, akkor is ő a bűnös. Így sajátos módon kettéválik a lányok és a fiúgyermek szocializációja. A fiút bátorságra, önállóságra, határozottságra, sőt agresszióra és természetesen hódító fellépésre nevelik, a lányokat viszont engedelmességre, szelidségre, a bántások elviselésére, s a hódítás rejtett fortélyait kell megtanulniuk. A fiúk önbizalommal eltelve indultak a világ és benne a nők meghódítására, a lányokat viszont arra tanították, hogy bájaik és legjobb – akár csak színlelt – tulajdonságaik demonstrálásával igyekezzenek bevezetni a házasság révébe. Az évszázadokon át uralkodó felfogás szerint ugyanis a nőnek Istentől rendelt legfőbb feladata az anyai hivatás, amit természetesen a

házasság kötelékében férje oldalán tölthet be. A program tehát nagyon egyszerűen hangzott: férjhez menni, lehetőleg minél jobb házasságot kötni, és gyermekeket – elsősorban fiúkat – szülni. (A jó nem érzelmi, hanem anyagi kondíciókat jelentett.) Ez különösen akkor nem volt egyszerű, ha egy csinos arcoeskán, vagy formás alakon kívül vagy nem tartozott az eladó lányhoz. Valóságos tárháza alakult ki a női praktikáknak, melyek segítségével kívánatosabbnak igyekeztek feltüntetni magukat. Nem véletlen, hogy a századfordulón élt Böhm Károly így fogalmaz Az asszony lélektanáról szóló tanulmányában: „Az asszony második természetévé vált az őszintétlenség és hazudozás.⁹ Úgy véli, hogy még a tudományos szempontú elemzést is megnehezíti az „asszonyi tettetés”, s teljes határozottsággal helyesli Comte nézetét, mely szerint a nők önálló gondolkodást igénylő téren nem bizonyítottak.

Külön figyelmet érdemel az a tény, hogy a szerelem csodáját miként szövi át meg át a bűn. Mint köztudott a szerelem, a férfi és a nő őszinte szenvedélye az Újszövetség szövegeiből hiányzik. A mindent magába ölelő felebaráti szeretet nem tűr meg más érzelmi formákat. Engedélyezi ugyan a házastársak kapcsolatát¹⁰, de nyoma nincs benne annak a szenvedélynek, amely például az Énekek énekét jellemzi. Az intézményesedő és dogmatizálódó kereszténység pedig egyre inkább úgy értelmezi a bibliai szövegeket, hogy a nemi kapcsolat, még a házastársak között is, kizárólag a gyermekáldás kedvéért engedélyezhető. A szerelem, főként annak testi formája a test egészével együtt, a bűn terrénumához tartozik, s mint ilyen a fő bűnök egyike. (Érdekes gondolatmenetet kínál például a „Ne paráználkodjál!” parancsok értelmezése!) Ennek következtében a középkorban a szerelemnek csak lelki formáiról illik, szabad, beszélni (pl. a lovagkor trubadúr költészete). „...más szerelem volt ez már (ti. a görög, római irodalomban megjelenő szerelemhez képest), átszellemült, keresztény szerelem: valóban az amor sanctus földi mása és tükrözése. Csodálatosan szubtilis, mégis szeplőtlenül naiv.” – írja Szerb Antal irodalomtörténeti elemzésében.¹¹ A szerelem testi formája nemcsak a költészetből kerül ki, de pl. a nevelésben is a tabu témák közé tartozik. Ennek sajátos következményeiről majd csak a 19–20. században kezdenek beszélni többek között Freud hatására. A testi vágyak, kizárólag a férfi sajátos fizikális szükségleteként jelennek meg, melyet szinte egyértelműen a prostitúcióval kötnek össze, s ebben szintén a nő jelenik meg a bűn megtestesítőjeként. Őket sújtja nemcsak a társadalmi megvetés, megbélyegzés, de gyakran a legszigorúbb törvény is.

⁹ Böhm Károly: Az asszony lélektanáról. In: *Magyar Philosophiai Szemle*. 1883. 29. o.

¹⁰ Lásd pl. Péter közönséges 1. levele 3. rész 1–10. vers

¹¹ Szerb Antal: *Az európai irodalom története*. Bp., Nyugat Kiadás. 165. o.

Ha a szerelem édes kísértésének a nő nem tud ellenállni, s a kapcsolatnak „gyümölcse” lesz, ennek a következményei is elsősorban a nőt sújtják. A házasságon kívül született gyermeket, – aki maga pedig semmiről sem tehet – és az anyát sújtja a büntetés, az apa rendszerint semmilyen felelősséget nem visel.¹² Nem véletlen, hogy ennek következtében valóban megjelennek olyan bűnök, amelyek tipikusan női bűnek tekinthetők. Ilyen pl. a magzatelhajtás, ahol mind az elszenvető, mind a végrehajtó rendszerint nő. (Az úgynevezett „angyalcsinálás”-ról, és az ezzel kapcsolatos történetekről külön kötetet lehetne írni az erősebb idegzetű olvasók számára.) Érdeemes elgondolkodni azon, hogy – a kor sajátos szemérmes felfogásán kívül – vajon milyen okok eredményezik azt a tényt, hogy a javasasszonyok, bábák a nők közül kerülnek elsősorban ki, bár a gyógyítás már a korai görögöknél is férfi tevékenység, és a gyógynövények hatásait is éppoly jól ismerik a szerzetesek, mint az úgynevezett füves asszonyok. Csak feltevésként merem megfogalmazni: a nők jobban bíztak az esetleg hasonló problémákat megélt másik asszonyban, s ösztönösen remélték a nagyobb empátiát, valamint a közös bűn miatt a nagyobb titoktartást. A sorsközösség alapozhatta meg ezeket a kapcsolatokat, ismeretségeket, miként a mágia különféle formáit is. A férfi hatalomnak kiszolgáltatót nők egy része isteni segítséget várt, azért imádkozott, míg a másik része szintén transzcendens hatalmakhoz fohászzkodott csak a rossz, a sátáni erők támogatásával kívánta elérni céljait. Az előbbieket a lélek szépségére, tisztaságára és jóságára alapozták reményeiket, az utóbbiak az addigra már bűnösnek kikiáltott test varázsát akarták fokozni különféle eszközökkel, illetve az ellenség megrontását, kínos szenvedését kívánták elérni. Ugyanehhez a férfiakra reális hatalom (nem ritkán fegyveres) állt a rendelkezésükre.

Figyelmet érdemlő jelenség, hogy a megszületett gyermek esetleges betegségét, születési rendellenességét, vagy nem megfelelő nemét szintén a nő bűnös múltjának (vagy jelenének) számlájára írták. Ma már tudjuk, hogy ezek hátterében valamilyen genetikai összeférhetlenség áll, illetve hogy a gyermek neme az apától függ, de milyen jellemző, hogy évszázadokon keresztül ezért is a gyengébb nemet tették felelőssé.

A gyermekkel függ össze a másik büntetés, melyet a nő az eredendő bűnért kapott: „felette igen megsokasítom viselősséged fájdalmait, fájdalommal szülsz magzatokat.”¹³ Ez a prófécia jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a nők egy része valóban teherként élte meg a gyermek kihordásának idejét, s hogy sokáig nem is gondoltak a szülés fájdalmainak csillapítására. A megszületett gyermekhez való viszony az első pillanattól kezdve a gyermek

¹² Ennek gyönyörű irodalmi példája Hawthorne: *A skarlát betű* című regénye

¹³ Mózes I. könyve 3. rész 16. vers

nemétől függ. A leánygyermek ugyan nem bűnös, de kevésbé értékes. Európai fülünk számára talán humorosan hangzik az a Szeged környéki kérdés felelet, mely a megszületett babáról szól. „Gyerök?” – szól a kérdés. „Nem, csak lány” – hangzik a válasz. De nagyon is komolyan kell venni azt a tényt, hogy a világ sok országában „véletlenül” rendszerint a lány csecsemők hálnak meg.

Hosszasan lehetne sorolni azokat a tulajdonságokat, melyek a férfinál erénynek, a nőnél bűnnek számítanak. Ilyen pl. a rivalizálás, amely apák és fiúk, de természetesen azonos korú férfiak között is nagyon jellemző. Ezt a férfiasság egyik próbájának, a véleményükért való kiállásnak, egyáltalán az önmegvalósítás egyik formájának tekintik. Ugyanez a nők között kicsinyes féltékenység, irigység, okatlan makacsság, amely még az anyák és lányaik viszonyát is megmérgezheti, amint ezt Beauvoir is sokoldalúan megvilágítja.¹⁴ Ha a férfi kissé könnyelmű, léha azt bohémnek tekintik, ha a nőre jellemző mindez az romlott, feslett, züllött. A hűtlen férj legfeljebb kikapós, szoknyabolond, a hűtlen asszony céda, szégyentelen, akinek még a nevét sem illik jó társaságban kiejteni. Az örömét vagy bánatát italba és nótába fojtó férfi mulatós, cigányozós, de alapjában véve szeretni való kedves zsvány. A nő esetében ez megbocsáthatatlan bűn, nagyon ritka is.¹⁵ A kötelességek is nemekre szabottak. Az általános felfogás szerint a nő természetes adottsága az anyai kötelességtudat, a férfiak kötelességvállalása megengedően értelmezett. A nőnek tetszeni kell, hogy fenntartsa férje érdeklődését maga és így közvetve a család iránt. A férfi számára ez nem kötelesség. A nő számára természetes a lemondás a gyermekek vagy a férj javára. Mindezek a csak példaként említett vonások koronként és kultúrák-ként más-más formában illetve módon jelennek meg. S innen nézve Madách sorai még nagyon megbocsátóan hangzanak:

*„Minő csodás kevercse rossz s nemesnek
A nő, méregből s mézből összeszűrve.
Mégis miért vonz? mert a jó sajátja,
Míg bűne a koré, mely szülte őt.”¹⁶*

Hosszú elemzést kívánna annak végiggondolása, hogy milyen biológiai, pszichológiai és társadalmi okok együtteseként alakult így a bűn és a nő viszonya. Ennek egyik formája Beauvoir már idézett műve, amelynek sok megállapításával vitatkoznék, de nagyon sok ponton egyet értek vele. „A nő, aki anyagilag függetlenítette magát a férfitől nem került még ugyanabba a morális, szociális, pszichológiai helyzetbe, mint a férfi – állapítja meg

¹⁴ Simone de Beauvoir: *A második nem*. Bp., Gondolat. 1969. 6. fejezet

¹⁵ Vö: *A rossz asszony* c. magyar népdal

¹⁶ Madách: *Az ember tragédiája*. Bp., Ferenczy. 1996. 91. o.

helyesen, majd így folytatja: A mód ahogyan elkötelezi magát a hivatásának és feláldozza magát érte, összefüggésben van életének globális helyzetével: tehát amikor felnőtt korba ér, nincs mögötte ugyanaz a múlt, mint a férfinak; a társadalom nem ugyanazzal a szemmel nézi őt; a világ az ő szemében más perspektívából mutatkozik. Nőnek lenni különleges probléma egy autonóm, emberi lénynek.¹⁷

Az idézett szövegben Beauvoir nagyon fontos szempontra hívja fel a figyelmet. A nő attól, hogy gazdaságilag, anyagilag független lett, még nem jutott el a szabadság azon fokára, ahová vágyott. Női létünkben lehetetlen hátizsákként ott hordozzuk egész múltunkat, s nemcsak a személyes múltat, de mindazt a terhes örökséget, amely a bibliai mítosztól napjainkig akkumulálódott. Ez az örökség nem homogén, de a különböző korok tényleges történetei, történései, előítéletei és ezek narratívái úgy kövesedtek eggyé, hogy rétegei szinte elválaszthatatlanok. S mind ez kitörölhetetlenül beépült a kultúránkba, gondolkodásunkba. Ez persze nem csupán a nő fogalmával „esett meg”, hanem nagyon sok más kategóriáinkkal, melyet a mindennapi életben használunk. Így pl. a munka fogalmával, amely még ma sem tud szabadulni a fizikai fáradság, a külső kényszerre végzett tevékenység stigmájától, s ha e szó elhangzik elsőként ezekre és nem a kreatív, alkotó munkára gondolunk.

A nő és a bűn fogalma is így tapadt össze a történelem hosszú vándorútján. Pedig, ha a bűnt mint a norma, mint a törvény megszegését értelmezzük, akkor ez nem kizárólag a nők sajátja. A Biblia történeteiben éppúgy találunk bűnbe eső férfiakat, mint nőket. Fogalmazhatunk úgy, hogy Isten szemében valóban egyformán lehetünk jók és rosszak, bűnösök és ártatlanok. Emlékezzünk a házasságtörő nő történetére! „A ki közületek nem bűnös, az vesse rá először a követ.”¹⁸ – mondta Jézus, és mindenki szembesült saját lelkiismeretével. A keresztény tanítások szerint a szabad akarat képességével is egyformán vagyunk felruházva.

A bibliai történet – az eredendő bűn – csak alkalmas kiindulópont a patriarchális társadalom vezetői számára, hogy a törvényeket úgy fogalmazzák meg, illetve úgy értelmezzék, hogy az a férfiak számára legyen előnyös. A bűn részrehajló értelmezése tehát nem az isteni akarat, hanem a földi hatalom egyenlőtlen megosztásának következménye. A bűnhöz szorosan hozzátartozik, hogy ami megtörtént, nem tehető meg nem történtté, tehát a tettet követi a büntetés. Az isteni hatalom azonban megbocsátó – erről a Biblia számtalan szöveghelye tanúskodik – a földi hatalom kevésbé. Mintha

¹⁷ Simone de Beauvoir: Im. 514. o.

¹⁸ *János evangéliuma* 8. rész 7. vers

a megbocsátást Istenre bíznák, de biztos, ami biztos alapon itt a földön kimérik a büntetést. S a bírák mindig férfiak!

Ez a tény oly mélyen beágyazódott a társadalom egész felépítésébe, a férfi és a nő sajátos viszonyába, a vallás tanításába, s így egész felfogásunkba, hogy nemcsak a férfiak hárítják a bűn terhét és következményeit a nőkre, de maguk a nők is elhiszik, hogy vonzó testük „a bűn tanyája”, hogy Isten akarata rendeli őt alá a férfi hatalmának, s hogy csak a férfi (pap) adhat feloldozást, és csak az ő kezében van – isteni rendelésből – a kiközösítés félelmetes fegyvere. Ebből az ördögi körből kitörni nem egyszerű, hiszen már a fenti tételek kétségbevonása maga is bűn. Azaz valóban igaza van Beauvoir-nak, amikor azt írja, hogy a nő szemében a világ is már perspektívából látszik.

Platon az ideális államról szólva többször hangsúlyozza, hogy ebben az államban mindenki boldog. A boldogság feltételét nagyon egyszerűen fogalmazza meg. Boldog az, akivel elégedett a környezete, és aki magával is elégedett. Ezt a gondolatot átemelve a vizsgált problémára mondhatjuk, hogy a bűn fogalmát akkor lehet leválasztani a nőről, ha a társadalom is elfogadja a normák és kötelességek valamilyen szintű egyenlőségét, és maguk a nők is elfogulatlanul tekintenek önmagukra és a többi nőre. Ma is igen gyakori ugyanis, hogy a nők a többes szereposztás (anya, feleség, dolgozó nő) konfliktusai miatt büntudatot éreznek gyermekükkel, férjükkel, szakmai munkájukkal hivatásukkal és nem ritkán önmagukkal szemben. Az a sok szálból összetevődő társadalmi mozgás, melyben ez a büntudat lassan feloldódik, nem pusztán emancipáció, ez önmegvalósítás, önfelszabadítás, a női egzisztencia megeremtésének – lehetséges még hosszú – folyamata.